०६ ब्रह्मोपदेशः

[[80]]

अथ ब्रह्मोपदेशः ।

सङ्कल्पादि

नमस् सदसे॥
नमस् सदसस्-पतये॥
नमस् सखीनाम् पुरोगाणाञ् चख्षुषे॥
नमो दिवे॥
नमः पृथिव्यै॥

सप्रथ सभाम् मे गोपाय ।
ये च सभ्यास् सभासदः ।
तानिन्द्रियावतः कुरु ।
सर्वम् आयुर् उपासताम् ।

(सर्वेभ्यः श्रीवैष्णवेभ्यो नमः॥)

> स्वामिनः!
> अशेषे हे परिषत्
> भवत्-पादमूले मया समर्पिताम् इमां सौवर्णीं यत्-किञ्चिद्-दक्षिणां
> यथोक्तदक्षिणामिव स्वीकृत्य

> .... नक्षत्रे .... राशौ जातस्य .... गोत्रस्य शर्मणः
> अस्य मम कुमारस्य सावित्री-स्वीकरणे
> मम च गायत्रीम् उपदेष्टुं
> योग्यता-सिद्धिम् **अनुगृहाण** ।

प्राणान् आयम्य,
ग्रह-प्रीतिः
ब्रह्मोपदेश-मुहूर्त-लग्नापेक्षया ....

प्रक्रिया-सारः

(सू - परिषेचनान्तं कृत्वा
ऽपरेणाग्निम् उदग्-अग्रं कूर्चं निधाय
तस्मिन् उत्तरेण (“राष्ट्रभृद् असि” इत्य् अनेन) यजुषोपनेता (आचार्यः)
+उपविशति ७
पुरस्तात् प्रत्यङ्ङ् आसीनः कुमारो दक्षिणेन पाणिना दक्षिणं पादम्
अन्वारभ्य (=उपसंगृह्य) आह “सावित्रीं भो अनुब्रूहि” इति ८
तस्मा अन्वाह - “तत् सवितुर्” इति ९
पच्छो ऽर्धर्चशस् ततस् सर्वाम् १०
व्याहृतीर् विहृताः - पादादिष्व् अन्तेषु वा, तथार्धर्चयोर्, उत्तमां कृत्स्नायाम् ११)

अत्र कपर्दी,

> पच्छो “भूस् तद्” “भुवो भर्गस्”
> “सुवर् धिय” इतीष्यते ।
> अर्धशो “भूस् तद्” “भुवो
> धियस्”, “सुवस् तद्” अन्यथा ।

उपवेशनम्

अपरेणाग्निम् उपविशत आचार्यस्य हस्ते
“अयं कूर्चः” इति कूर्चं कुमारो दद्यात् ।

आचार्यस् तम् आदाय
उदग्-अग्रं निधाय
तस्मिन् कूर्चे

(हे कूर्च!) राष्ट्रभृद् अस्य् आचार्याऽऽसन्दी, मा त्वद्(तः) योषम्(←यौतिः पृथग्भावे) ।

उपनेताऽऽचार्य उपविशति ।

प्रार्थनम्

तस्य पुरस्तात् प्रत्यङ्-मुखत्वेन कुमारः स्थित्वा,

[[81]]

> महा-विष्णु-स्वरूपस्य श्रीवैष्णवस्य इदम् आसनम् ।
> इमे गन्धाः,
> सकलाराधनैः शोभनम्

इत्य् उपचर्य
तस्य पाद-पूजाञ् च यथा-सम्प्रदायं कृत्वा
प्रत्यङ्ङ् आसीनः कुमारः
दक्षिणेन पाणिना दक्षिणं पादं
(अर्थात्सव्येन पाणिना सव्यं पादश्च) अन्वारभ्य
“सावित्रीं भो अनुब्रूहि” इति प्रार्थयेत् ।

उपदेशः

अञ्जलि-बन्ध-युक्तस्य कुमारस्य
दक्षिणे कर्णे
आचार्य एवम् उपदिशेत् ।

पच्छो ऽर्धर्चशस् ततस् सर्वाम् १०

व्याहृतीर् विहृताः - पादादिष्व् अन्तेषु वा, तथार्धर्चयोर्, उत्तमां कृत्स्नायाम् ११

(आद्युच्चारणपक्षे)

पादशः

ओं भूस् तत् सवितुर् वरेण्य(णिय)म्।
ओं भुवर् (पापादि)भर्गो(=भर्जनम्) देवस्य धीमहि(←ध्यै ध्याने / धी आराधने) ।
ओं सुवर् धियो यो नः प्रचोदयात् ॥

अर्धशः पूर्णश्च

ओं भूस् तत् सवि॒तुर् वरे॑ण्य(णिय)म् (पापादि)भर्गो॑(=भर्जनम्) दे॒वस्य॑ धीमहि(←ध्यै ध्याने / धी आराधने) ।
ओं भुव॑र् धियो॒ यो नः॑ प्रचो॒दया॑त् ॥

ओं सुव॑स्

तत् सवि॒तुर् वरे॑ण्य(णिय)म्
भर्गो॑(=भर्जनम्) दे॒वस्य॑ धीमहि(←धा धारणे/ ध्यै ध्याने / धी आराधने) ।
धियो॒ यो नः॑ प्रचो॒दया॑त् ॥
(प॒रो-र॑जसे॒ ऽसाव॒द् ओ३म् ॥)

एतं मन्त्रं वाचयेत् ॥

> ब्रह्मोपदेश-मुहूर्तस् सुमूहूर्तोऽस्त्व् इति भवन्तोऽनुगृह्णन्तु ॥

इति सभ्यान्प्रार्थयेत् ॥

ओष्ठोपस्पर्शनम्

(सू - कुमार उत्तरेण यजुषोत्तरम् ओष्ठम् उपस्पृशते । कर्णाव् उत्तरेण)

कपर्दी,

> ओष्ठ-श्यावान्त(=श्यामान्त)-पर्यन्तं
> स्पृश्यते "ऽवृधम्" इत्यथ ।
> आचामेन्, नेह नामास्ति
> कराभ्यां युगपच्छ्रुति ॥

कुमारः -

(सावित्रीग्रहणात्) अवृ॑धम् अ॒सौ(←प्राण-सम्बोधने) सौ॑म्य प्रा॒ण, स्वं मे॑ गोपाय ।(५)

उत्तरमोष्ठमुपस्पृश्य,
अन्यत्राचलन्,
उदङ्मुखः प्राङ्मुखो वा [[82]] आचामेत् ।

कर्ण-स्पर्शः

पुनर् अपि प्रत्यङ्ङ् आवृत्य,

(सावित्री)ब्रह्म॑ण(=मन्त्रस्य) आ॒णी(=कीले) स्थः॑ ॥(५)

यौगपद्येन कर्णावुपस्पृशेत् ।